

TADEUSZ WALCZAK

UJAWNIENIE DANYCH OBJĘTYCH TAJEMNICĄ STATYSTYCZNĄ W POSTĘPOWANIU KARNYM W ASPEKTCIE OCHRONY WIARYGODNOŚCI STATYSTYKI PUBLICZNEJ

Podstawowym obowiązkiem służb statystyki publicznej w Polsce jest opracowywanie i udostępnianie władzom państwowym, organom administracji publicznej, samorządom i innym zainteresowanym instytucjom oraz społeczeństwu prawdziwej i rzetelnej informacji o stanie i rozwoju gospodarki Polski, o sytuacji społecznej kraju oraz o stanie i zagrożeniach naturalnego środowiska. Sumienna realizacja tego obowiązku wymaga zastosowania i przestrzegania całego szeregu zasad metodologicznych, organizacyjnych i prawnych, których naruszenie mogłoby spowodować obniżenie jakości informacji i doprowadzić do poderwania, trudnego do ponownej odbudowy, zaufania do statystyki.

Jednym z najważniejszych warunków opracowania kompletnych i rzetelnych informacji wynikowych jest zapewnienie uzyskiwania od respondentów (osób, gospodarstw domowych, podmiotów gospodarczych, w tym gospodarstw rolnych) kompletnych i zgodnych ze stanem faktycznym danych według programu ustalonego dla każdego badania. Sprawie nawiązania odpowiedniej współpracy z respondentami, mającej na celu ich aktywny udział w badaniach statystycznych oraz przekazywanie prawdziwych i dokładnych danych, służby statystyczne poświęcają bardzo wiele wysiłku. Działania jakie podejmują, polegają na dokładnym wyjaśnieniu celów prowadzonych badań, właściwym przygotowaniu metodologii i dokumentacji badań, zapewnieniu właściwej organizacji badań, szkolenia personelu itp.

Aktywny udział respondentów w badaniach statystycznych oraz uzyskiwanie od nich prawdziwych danych może mieć miejsce jedynie w warunkach pełnego zaufania respondentów do służb statystycznych odpowiedzial-

nych za prowadzenie badań. Zaufanie to można zdobyć jedynie w oparciu o pełne gwarancje, że *dane przekazane przez respondentów służbom statystycznym w trakcie badania będą wykorzystane wyłącznie do sporządzania zagregowanych informacji i analiz, że nie będą one wykorzystywane do żadnych innych celów, które mogłyby wyrządzić jakąkolwiek szkodę respondentowi, oraz że dane indywidualne oraz dane osobowe zawierające cechy pozwalające na identyfikację respondentów będą pieczołowicie chronione i nie zostaną pod żadnym pozorem nikomu udostępnione*. Jakiegokolwiek, nawet pojedyncze przypadki ujawnienia przez służby statystyczne informacji jednostkowych, mogą na długi czas poderwać zaufanie do tych służb. To zaś natychmiast odbije się na zwiększonej liczbie odmów udziału w badaniach powodujących istotne pogorszenie jakości danych, a w tzw. badaniach przymusowych, w których obowiązek udzielania informacji ustalany jest pod groźbą sankcji przewidzianych w odpowiednich przepisach prawnych, spowoduje zwiększenie się liczby odpowiedzi zawierających dane niedokładne lub nierzetelne. Dlatego wyraźnie można stwierdzić, że *złamanie zakazu udostępniania komukolwiek danych jednostkowych¹ pozwalających na identyfikację podmiotu przekazującego te dane, praktycznie uniemożliwiłoby funkcjonowanie obiektywnej i rzetelnej statystyki publicznej z trudnymi do oszacowania szkodami dla gospodarki i autorytetu instytucji publicznych*. W związku z tym, z dużym niepokojem obserwujemy zaistniałe ostatnio przypadki kierowania pod adresem Głównego Urzędu Statystycznego i służb statystycznych w kilku województwach żądań ze strony niektórych organów państwowych w sprawie udostępnienia jednostkowych dokumentów statystycznych, które — zarówno w świetle obowiązujących polskich przepisów prawnych, jak i przepisów Unii Europejskiej oraz innych organizacji międzynarodowych — podlegają bezwzględnej ochronie i mogą być wykorzystywane wyłącznie do opracowań i analiz statystycznych w formie i zakresie uniemożliwiającym ujawnienie jednostki, która te dane przekazała służbom statystycznym. W trosce o zapewnienie wiarygodności i rzetelności informacji statystycznej oraz zgodnie z obowiązującymi służby statystyczne przepisami prawa, żądanych dokumentów nie udostępniono, mimo nałożenia na kilku pracowników wysokich kar pieniężnych.

Dla zrozumienia rzeczywistych zagrożeń tkwiących w powyższym stwierdzeniu trzeba przypomnieć kilka istotnych założeń, według których

---

¹ Danymi jednostkowymi określamy dane osobowe, dające się powiązać z konkretną osobą fizyczną lub dane indywidualne, dające się powiązać z podmiotem gospodarki narodowej lub inną osobą prawną albo jednostką organizacyjną niemającą osobowości prawnej.

budowano podstawy nowych zasad statystyki w warunkach gospodarki rynkowej i społeczeństwa demokratycznego. Założenia te tworzone na przełomie lat 1980. i 1990. W ramach tych prac, prowadzonych pod hasłem transformacji statystyki i dostosowania jej do wymagań Unii Europejskiej (co stanowiło warunek przyjęcia Polski do tej organizacji), w całym systemie zbierania, przetwarzania i udostępniania informacji dokonano daleko idących zmian. Zmiany te znalazły również wyraz w nowej ustawie o statystyce publicznej, przyjętej dnia 29 czerwca 1995 r. Ustawę opracowano, wykorzystując najlepsze doświadczenia kilkunastu krajów oraz dorobek organizacji międzynarodowych w sprawach statystyki. Dzięki temu ustawa wprowadziła cały szereg przepisów właściwych dla społeczeństw demokratycznych, co wyraziło się zwłaszcza znacznym złagodzeniem akcentowania przymusu administracyjnego w wypełnianiu obowiązków na rzecz statystyki i znacznie silniejszym zwróceniem uwagi na społeczny charakter statystyki². Szanując autonomię przedsiębiorstw w dziedzinie ich wewnętrznych systemów informacyjnych i zapewniając zachowanie ładu informacyjnego w państwie poprzez stosowanie jednolitych klasyfikacji i nomenklatur, w ustawie z 1995 r. nie zamieszczono przepisów dotyczących m.in. obowiązku dostosowania wewnętrznych systemów informacyjnych przedsiębiorstw do realizacji obowiązków sprawozdawczych. Nie zamieszczono również przepisów dotyczących uprawnienia organów statystycznych do prowadzenia przez służby statystyczne kontroli w przedsiębiorstwach ewidencji i dokumentacji wewnętrznej oraz kontroli rzetelności, prawidłowości i terminowości sprawozdań statystycznych. Przepisy nowej ustawy zmierzały więc do oparcia systemu statystyki publicznej na zaufaniu między służbami statystycznymi odpowiedzialnymi za zbieranie i opracowanie informacji a respondentami, którzy rozumiejąc potrzeby nowoczesnego systemu informacji, zobowiązują się do dostarczania wiarygodnych i rzetelnych danych o ich działalności w sprawach objętych tematyką badania. Z drugiej strony GUS i jego służby zostały zobowiązane do zagwarantowania, iż dane przekazywane tym służbom przez respondentów będą wykorzystywane wyłącznie do opracowania statystycznych zestawień i analiz zbiorczych i nie będą udostępniane nikomu w formie umożliwiającej identyfikację respondentów. Temu celowi służy zapis o tajemnicy statystycznej, zawarty w art. 10 ustawy³.

² Można wspomnieć, że w odróżnieniu od poprzednich ustaw, które tytułowano „w sprawie statystyki administracyjnej” lub w latach późniejszych: „w sprawie statystyki państwowej”, ustawa z 1995 r. nosi nazwę ustawy „o statystyce publicznej”.

³ Należy w związku z tym wyjaśnić, że służby statystyczne mogą udostępniać w ustalo-

W wystąpieniu sejmowym w dniu 15 grudnia 1994 r. w celu uzasadnienia projektu ustawy o statystyce publicznej Prezes GUS stwierdził: „Ustawa wprowadza w sposób jednoznaczny ochronę uzyskiwanych w badaniach statystycznych informacji, które objęte są tajemnicą statystyczną. Jest obowiązek przestrzegania tajemnicy statystycznej i ma on charakter bezwzględny. Jest to wobec tego tajemnica zbliżona, jeżeli chodzi o swój charakter, np. do tajemnicy lekarskiej. Czyli ze wszystkich różnego rodzaju tajemnic: służbowych, urzędowych, handlowych, z którymi mamy do czynienia, tajemnica statystyczna jest taką, która nie zna wyjątków, jest nie-stopniowalna i jej przestrzeganie musi być jednoznacznie organizacyjnie, technicznie i prawnie zagwarantowane”⁴.

Obowiązek respektowania przez służby statystyczne zasad ochrony poufności danych jednostkowych (osobowych i indywidualnych) wynika zarówno z polskiej ustawy o statystyce publicznej z dnia 29 czerwca 1995 r., jak i z wielu dokumentów międzynarodowych o charakterze prawnym oraz prawnie-etycznym. W ustawie o statystyce przepisy dotyczące obowiązków ochrony danych jednostkowych ujęte są w kilku artykułach. Artykuł 10 określa, iż „Zbierane i gromadzone w badaniach statystycznych statystyki publicznej dane indywidualne i dane osobowe są poufne i podlegają szczególnej ochronie; dane te mogą być wykorzystywane wyłącznie do opracowań, zestawień i analiz statystycznych oraz do tworzenia przez służby statystyki publicznej operatu do badań statystycznych prowadzonych przez te służby; udostępnianie lub wykorzystywanie danych indywidualnych i danych osobowych dla innych niż podane celów jest zabronione (tajemnica statystyczna)”. Artykuł 12 nakłada na pracowników służb statystycznych szczególne obowiązki przestrzegania tajemnicy statystycznej: „Pracownicy służb statystyki publicznej, rachmistrze spisowi, ankieterzy statystyczni oraz inne osoby wykonujące czynności w imieniu i na rzecz statystyki publicznej, mający bezpośredni dostęp do danych indywidualnych i danych osobowych, są obowiązani do bezwzględnego przestrzegania tajemnicy statystycznej i mogą być dopuszczeni do wykonywania tych czynności po złożeniu w urzędzie statystycznym albo innej jednostce or-

---

nym przez Prezesa GUS trybie dane jednostkowe instytucjom naukowym, które wykorzystują te dane do pogłębionych analiz i opracowań studialnych. W każdym przypadku, jednak mogą to być dane pozbawione wszelkich cech, które umożliwiałyby identyfikację jednostek statystycznych, do których dane te się odnoszą i nie mogą być wykorzystywane do innych niż zbiorcze analizy wynikowe celów.

⁴ *Przepisy prawne w statystyce*, Warszawa 1995 (*Biblioteka Wiadomości Statystycznych*, t. 48), s. 12.

ganizacyjnej służb statystyki publicznej pisemnego przyrzeczenia”. Artykuł 38: „1. Nie mogą być publikowane ani udostępniane dane jednostkowe uzyskane w badaniach statystycznych statystyki publicznej. 2. Nie mogą być publikowane ani udostępniane uzyskane w badaniach statystycznych statystyki publicznej informacje statystyczne możliwe do powiązania i zidentyfikowania ich z konkretną osobą oraz dane indywidualne, charakteryzujące wyniki ekonomiczne działalności podmiotów gospodarki narodowej prowadzących działalność gospodarczą, w szczególności, jeżeli na daną agregację składa się mniej niż trzy podmioty lub udział jednego podmiotu w określonym zestawieniu jest większy niż trzy czwarte całości”. Artykuł 39: „Prezes Głównego Urzędu Statystycznego zapewnia przechowywanie zgromadzonych danych statystycznych gwarantujące przestrzeganie tajemnicy statystycznej”. Artykuł 54: „Kto narusza tajemnicę statystyczną, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”.

Bardzo wiele uwagi zagadnieniom ochrony informacji jednostkowych poświęcają międzynarodowe przepisy prawne regulujące funkcjonowanie systemów oficjalnej statystyki. Przepisy te mają na celu zapewnienie wiarygodnych i rzetelnych danych w układach porównywalnych w skali międzynarodowej. *Chodzi w nich zarówno o ochronę interesów podmiotów przekazujących w dobrej wierze służbom statystycznym dane o swojej działalności, jak i o stworzenie atmosfery zaufania tych podmiotów do służb statystycznych. Atmosfera ta stanowi niezbędny warunek istnienia wiarygodnej i rzetelnej statystyki. Z ważniejszych dokumentów międzynarodowych regulujących obowiązki służb statystycznych w dziedzinie bezwzględnej ochrony danych jednostkowych wymienić należy zwłaszcza:*

1) Konwencję nr 108 Rady Europy o ochronie osób w związku z automatycznym przetwarzaniem danych osobowych⁵. Zawiera ona ogólne zasady ochrony danych osobowych odnoszące się do różnych dziedzin: medycyny, ubezpieczeń społecznych, bankowości, zatrudnienia, reklamy, statystyki, telekomunikacji, policji itd. Ich wprowadzanie w życie odbywa się na podstawie rekomendacji dziedzinowych pod adresem rządów, opracowywanych przez grupy projektowe pod egidą Komitetu Konsultacyjnego Rady Europy. Zasady ochrony danych osobowych gromadzonych i przetwarzanych dla celów statystycznych sformułowane zostały w rekomendacji przyjętej we wrześniu 1997 r.⁶ Rekomendacja podkreśla konieczność przestrzegania

⁵ Podpisana w Strasburgu 28 I 1981 r., weszła w życie 1 X 1985 r. Polska podpisała konwencję w 1999 r. i ratyfikowała ją 24 V 2002 r., co stanowiło warunek wstąpienia do UE.

⁶ Rada Europy, Komitet Ministrów, rekomendacja nr R (97) 18, Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie ochrony danych osobowych gromadzonych i przetwa-

obowiązku poszanowania prywatności osób przy prowadzeniu wszelkich badań wymagających wykorzystania danych osobowych. Podkreśla również, że dane gromadzone i przetwarzane dla celów statystycznych muszą służyć wyłącznie do tych celów. Nie mogą być wykorzystywane do innych celów, niż określono to w celach badania. W szczególności nie mogą być wykorzystywane do podejmowania decyzji lub kroków wobec osób, których dane dotyczą ani do kompletowania lub poprawiania zbiorów, których dane są przetwarzane do celów innych niż statystyczne⁷.

2) W 1985 r. Zgromadzenie Ogólne Międzynarodowego Instytutu Statystycznego⁸, po ponad 7 latach prac w zespołach międzynarodowych, przyjęło „Deklarację w sprawie etyki zawodowej statystyków”. W deklaracji podkreśla się, że prowadząc badania, statystycy muszą mieć świadomość, że niemal każde badanie wiąże się z określoną uciążliwością dla jednostek wyznaczonych lub wybranych losowo do badań (osób, gospodarstw domowych, jednostek prowadzących działalność gospodarczą, instytucji). Stopień tej uciążliwości może być różny. Różne też mogą być odczucia i reakcje poszczególnych jednostek. Niektóre rodzaje pytań objętych programem badań mogą wywoływać negatywne reakcje respondentów oraz niechęć udzielania na nie odpowiedzi. Część danych o badanych jednostkach statystycy mogą uzyskiwać z różnych innych źródeł, bez wiedzy i zgody zainteresowanych podmiotów. Aby ograniczyć uciążliwości związane ze zbieraniem danych od badanych jednostek statystycy powinni rozszerzać wykorzystywanie danych ze źródeł administracyjnych, pamiętając w każdym przypadku o konieczności zapewnienia ochrony danych indywidualnych i wykorzystywania zebranych danych wyłącznie do celów analityczno-statystycznych, a nie do celów administracyjnych. Szczególnie mocno deklaracja akcentuje obowiązek ochrony danych indywidualnych zebranych w toku badań sta-

---

rzanych dla celów statystycznych, przyjęta przez Komitet Ministrów 30 września 1997 r. w czasie 602. spotkania Ministrów Delegatów.

⁷ Warto przy tej okazji wyjaśnić, że w pełni dopuszczalne i legalne jest przetwarzanie dla celów statystycznych danych, które początkowo zostały zebrane dla innych niż statystyczne celów. Dotyczy to np. wykorzystywanych przez służby statystyczne danych administracyjnych. Muszą być jedynie zachowane odpowiednie gwarancje, że dane te nie zostaną użyte do podejmowania decyzji wobec osób lub innych podmiotów, których dane te dotyczą.

⁸ Międzynarodowy Instytut Statystyczny (MIS) utworzony w 1885 r. jest jednym z najstarszych na świecie towarzystw naukowych zrzeszających wybitnych przedstawicieli nauki i praktyki statystycznej. Instytut liczy obecnie ponad 2000 członków wybieranych, reprezentujących 133 kraje. Łącznie z członkami wyspecjalizowanych sekcji tematycznych MIS zrzesza ok. 5000 osób rekrutujących się ze 156 krajów.

tystycznych oraz zakaz ich udostępniania komukolwiek i w jakiejkolwiek formie. Zobowiązuje ona statystyków nie tylko do skutecznej ochrony i do nie udostępniania danych indywidualnych, ale i do podejmowania właściwych środków zapobiegających bezpośredniemu lub pośredniemu ujawnieniu takich danych (pkt 4.6 deklaracji).

3) Niezwykle ważnym dla wszystkich służb statystycznych dokumentem są „Podstawowe zasady statystyki oficjalnej”, przyjęte na 47. sesji Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ 15 kwietnia 1992 r. jako dokument regulujący zasady działalności służb statystycznych na obszarze EKG. Dokument ten, po jego rozpatrzeniu przez Komitet Statystyczny Komisji Ekonomiczno-Społecznej ds. Azji i Pacyfiku oraz przez Wspólną Konferencję Afrykańskich Planistów, Statystyków i Demografów został uznany za dokument mający uniwersalne znaczenie. Stworzyło to podstawę do przyjęcia tego dokumentu przez Komisję Statystyczną i Radę Ekonomiczną i Społeczną ONZ 15 kwietnia 1994 r. w charakterze oficjalnego dokumentu Narodów Zjednoczonych. „Podstawowe zasady” stanowią swego rodzaju dekalog statystyczny, zawierają bowiem 10 „przykazań”, których powinny przestrzegać służby statystyczne każdego kraju. Jedną z zasad, mającą szczególne znaczenie dla formułowanej w niniejszym dokumencie ekspertyzy w sprawie obowiązku ochrony danych jednostkowych, a mianowicie zasada 6 stwierdza, że „Dane indywidualne zbierane przez organy statystyczne do opracowań zbiorczych dotyczące zarówno osób fizycznych, jak i prawnych są ściśle poufne i mogą być wykorzystywane wyłącznie do celów statystycznych”⁹.

4) W sposób bezpośredni do statystyki odnosi się szereg przepisów przyjętych w trybie rozporządzeń Rady, Parlamentu i Rady lub rozporządzeń Komisji Europejskiej. Przepisy te należą do tzw. kategorii *hard law*, a więc prawa obowiązującego bezpośrednio wszystkie kraje należące do Unii. Z tej grupy aktów prawnych należy wymienić zwłaszcza:

— Rozporządzenie Rady (WE) Nr 322/97 z 17 lutego 1997 r. w sprawie statystyki Wspólnoty¹⁰. Akt ten w pkt. 13 preambuły stwierdza: „Istotna

---

⁹ Jak wynika z dyskusji na Konferencji Okrągłego Stołu poświęconej omówieniu problemów związanych z wdrożeniem „Podstawowych zasad”, zorganizowanej przez GUS pod egidą Komisji Statystycznej ONZ, Europejskiej Komisji Gospodarczej i Eurostatu, przepisy prawne regulujące zasady funkcjonowania oficjalnej statystyki we wszystkich krajach zapewniają pełną ochronę danych jednostkowych. W szczególności nie dają prawa dostępu do indywidualnych danych statystycznych organom ścigania i władzom podatkowym.

¹⁰ OJ No L. 52.22.2.97.

jest ochrona poufnych informacji, które krajowe i wspólnotowe władze statystyczne muszą zebrać w celu tworzenia statystyk Wspólnoty. Jest to niezbędne w celu zdobycia i utrzymania zaufania osób przekazujących te informacje; poufność danych statystycznych musi podlegać tym samym zasadom we wszystkich państwach członkowskich. Artykuł 10 definiuje pojęcie poufności jako „ochronę danych jednostkowych, uzyskanych bezpośrednio do celów statystycznych lub pośrednio ze źródeł administracyjnych lub innych, przed naruszeniem prawa do poufności. Rozumie się przez to zapobieganie wykorzystaniu uzyskanych danych w celach innych niż statystyczne oraz ich bezprawnemu ujawnieniu”. Artykuł 13 stwierdza, że „Dane używane przez władze krajowe i władze Wspólnoty do tworzenia statystyk Wspólnoty uznaje się za poufne, gdy umożliwiają one bezpośrednią lub pośrednią identyfikację jednostek statystycznych, co skutkuje ujawnieniem ich informacji indywidualnych. Aby określić, czy możliwa jest identyfikacja danej jednostki statystycznej, należy wziąć pod uwagę wszystkie przewidywalne środki, które mogą być użyte przez strony trzecie do jej zidentyfikowania”. Artykuł 15 ustala, że „Poufne dane uzyskane wyłącznie do celów tworzenia statystyk Wspólnoty wykorzystuje się wyłącznie do celów statystycznych przez władze krajowe i władze Wspólnoty, chyba że respondenci wyrażą jednoznaczną zgodę na użycie tych danych do innych celów”.

— Projekt nowego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie Statystyki Europejskiej¹¹, znajdujący się obecnie w trakcie dyskusji w Parlamencie, ma uwzględnić zmiany, jakie zaszły w działalności Unii w okresie ostatnich 10 lat i zastąpić m.in. wspomniane wyżej rozporządzenie Rady (WE) Nr 322/97, w części dotyczącej ochrony danych jednostkowych. Artykuł 20 stwierdza wyraźnie, że informacje poufne zbierane przez urzędy statystyczne w celu opracowania statystyk europejskich, podlegają ochronie w celu zdobycia i utrzymania zaufania podmiotów odpowiedzialnych za dostarczanie tych informacji. Ochrona poufności danych podlega identycznym zasadom we wszystkich krajach członkowskich. Rozwinięciem tego jest zapis art. 21: „W tym celu istnieje konieczność określenia wspólnych zasad i wytycznych zapewniających poufność danych wykorzystywanych do opracowania statystyki europejskiej oraz dostępu do tych danych z uwzględnieniem rozwoju technologicznego i wymagań użytkowników w społeczeństwie demokratycznym”. Projekt ten zawiera również artykuł zatytułowany „Naruszenie tajemnicy statystycznej” (art. 26) ustalający, że „kraje członkowskie zobowiązane są do podejmowania wła-

---

¹¹ Proposal, 2008.

ściwych środków zapobiegających i podejmujących sankcje wobec jakichkolwiek naruszeń tajemnicy statystycznej”.

— Kodeks postępowania w statystyce europejskiej, przyjęty w lutym 2005 r. przez Komitet do spraw Programu Statystycznego¹² formułuje zasady niezależności, wiarygodności i odpowiedzialności krajowych i wspólnotowych organów statystycznych. Wśród 15 najważniejszych zasad, które obowiązują organy Wspólnoty i kraje członkowskie, zasada nr 5 („Poufność statystyki”) podkreśla, iż „Należy bezwzględnie zagwarantować: poufność dostawców danych (gospodarstw domowych, przedsiębiorstw, organów administracji oraz innych respondentów), poufność informacji przez nich udzielanych oraz ich wykorzystanie wyłącznie do celów statystycznych¹³.”

Dla oceny prawidłowości wprowadzenia w życie każdej z 15 zasad, kodeks wyodrębnia szereg wskaźników, według których dokonywana jest analiza, czy realizacja poszczególnych zasad przez służby statystyczne krajów traktowana jest z należytą sumiennością i rzetelnością. Ocena realizacji zasady 5 dokonywana jest według następujących 6 wskaźników: 1) Czy zachowanie tajemnicy statystycznej posiada gwarancje prawne? 2) Czy personel służb statystycznych w momencie przyjmowania do pracy podpisuje zobowiązanie do zachowania tajemnicy? 3) Czy w przepisach prawnych przewidziano wystarczające sankcje za naruszenie tajemnicy statystycznej? 4) Czy istnieją instrukcje i wytyczne w sprawie ochrony tajemnicy statystycznej w procesie gromadzenia i przetwarzania danych? Czy wytyczne są dostępne? 5) Jakie są zabezpieczenia fizyczne i technologiczne ochrony bezpieczeństwa i integracji baz danych statystycznych? 6) Czy istnieją wyraźne przepisy dotyczące użytkowników zewnętrznych, mających dostęp do danych jednostkowych do celów naukowych?

Dla zapewnienia jednolitego podejścia we wszystkich krajach UE do realizacji zasad przyjętych w Kodeksie postępowania w statystyce europejskiej, odpowiedzialny z ramienia Komisji za funkcjonowanie statystyki europejskiej Eurostat prowadzi w tym zakresie szeroko zakrojone

---

¹² Komitet do spraw Programu Statystycznego (Statistical Programme Committee — SPC) składa się z szefów urzędów statystycznych krajów UE. Pracuje pod przewodnictwem Eurostatu. Przedmiotem zainteresowania SPC są wszystkie najważniejsze sprawy rozwoju statystyki europejskiej, w tym ocena rocznych i wieloletnich programów badań, wspólne klasyfikacje, harmonizacja badań statystycznych itp.

¹³ Na znaczenie tego kodeksu dla zapewnienia jakości i rzetelności informacji statystycznej oraz konieczność jego przestrzegania zwraca uwagę komunikat z dnia 25 maja 2005 r. Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie niezależności, wiarygodności i odpowiedzialności krajowych i wspólnotowych organów statystycznych.

prace instruktażowe i kontrolne. W ramach prac kontrolnych organizowane są w poszczególnych krajach tzw. przeglądy partnerskie (*peer reviews*), w toku których poddawana jest szczegółowej analizie działalność krajowych urzędów statystycznych ze szczególnym zwróceniem uwagi na realizację 15 zasad sformułowanych w kodeksie. W Głównym Urzędzie Statystycznym przegląd partnerski został przeprowadzony w kwietniu 2007 r. Wśród spraw odnoszących się do realizacji przez polskich statystyków przepisów kodeksu, szczegółowej analizie poddano przestrzeganie zasad ochrony tajemnicy statystycznej według wymienionych wyżej 6 wskaźników. Ponieważ na wszystkie wymienione wskaźniki przedstawiciele GUS mogli odpowiedzieć pozytywnie, to wyniki oceny w tym punkcie były bardzo dobre.

WNIOSKI

1. Należy uczynić wszystko dla zapewnienia bezwzględnych gwarancji ochrony informacji jednostkowych, pozwalających na identyfikację respondentów przekazujących służbom statystycznym dane w ramach badań statystycznych. Jeśli przepisy dotyczące tej materii w świetle aktualnych interpretacji prawnych są nieprecyzyjne, należy dążyć do ich modyfikacji w kierunku wyrażonym w wystąpieniu Prezesa GUS w Sejmie.

2. Złamanie przez służby statystyczne przepisu o tajemnicy statystycznej w rozumieniu, o którym mowa wyżej, może doprowadzić do nieobliczalnej w skutkach szkody dla rzetelności i wiarygodności informacji statystycznej. Nawet pojedyncze informacje o zagrożeniach dotyczących ujawnienia przez GUS informacji jednostkowych (a o takich zagrożeniach pisano ostatnio w prasie) mogą być wykorzystane przez respondentów do usprawiedliwienia swojej niechęci do udziału w badaniach lub do podawania informacji błędnych.

3. Nie można w tej sprawie ignorować również reperkusji międzynarodowych. Światowa opinia publiczna, zwłaszcza środowiska statystyczne, a także organizacje międzynarodowe, w tym zwłaszcza Unia Europejska są szczególnie wyczulone na przestrzeganie obowiązku bezwzględnej ochrony danych, które umożliwiłyby identyfikację respondentów. Informacje o złamaniu przez służby statystyczne w Polsce tej zasady mogłyby spowodować bardzo ujemne skutki w gremiach międzynarodowych nie tylko dla pozytywnej dotąd opinii o polskiej statystyce, ale również dla odpowiadających za przestrzeganie tych zasad władz i instytucji.